

JÓZEF LEPIARCZYK

(1917—1985)

Dnia 16 grudnia 1985 r. po długiej i ciężkiej chorobie zmarł w Krakowie Józef Lepiarczyk, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, historyk architektury, konserwator zabytków, bibliograf, wychowawca kilku pokoleń krakowskich historyków sztuki, członek Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk i trzech Komisji Oddziału Krakowskiego PAN: Teorii i Historii Sztuki, Urbanistyki i Architektury oraz Komisji Archeologicznej, odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi.

Działalnością całego życia związany z dawną stolicą Polski urodził się Józef Lepiarczyk na Śląsku, w Rybniku dnia 17 września 1917 r. jako syn kupca Jana, gorącego zwolennika

polityki Wojciecha Korfatego, i Antoniny pochodzącej z Ostrowa Wielkopolskiego. Rodzice pielęgnujący patriotyczne tradycje swych dzielnie zaszczytli synowi kult historii kraju. Toteż po ukończeniu, w latach 1927—1935, państwowego gimnazjum klasycznego w Rybniku rozpoczął on w r. 1936 studia historyczne w Uniwersytecie Jagiellońskim, podczas których wielkie wrażenie wywarła na nim osobowość Władysława Konopczyńskiego. Wrodzona wrażliwość estetyczna skłoniła jednak szybko Józefa Lepiarczyka do zmiany kierunku i podjęcia w roku akademickim 1937—1938 studiów w zakresie historii sztuki. Studia te, pod kierunkiem Tadeusza Szydłowskiego i Adama Bochnaka, trwały długo, przerywane ciężką chorobą, wojną i okupacją. Zakończyły je ostatecznie magisterium uzyskane w r. 1950 na podstawie pracy o fazach budowy kościoła Mariackiego w Krakowie, a ukoronował w r. 1952 doktorat, wynik opracowania monograficznego twórczości architekta Franciszka Placidiego.

W pierwszym okresie po wyzwoleniu zaangażował się Józef Lepiarczyk w działalność konserwatorską, zrazu jako referent ochrony zabytków w Wydziale Kultury Urzędu Wojewódzkiego (do r. 1950), a potem w latach 1952—1956, jako pierwszy po wojnie miejski konserwator zabytków Krakowa, i równocześnie (1948—1952) asystent przy katedrze konserwacji Zakładu Architektury Politechniki Krakowskiej. Z tym też, tak ważnym po zniszczeniach wojennych, działem wiedzy łączy się całkiem spory dorobek naukowy Profesora Lepiarczyka. Obejmuje on publikacje przeglądów fachowej literatury z tej dziedziny, krajowej i zagranicznej, systematycznie ogłaszane w „Ochronie Zabytków” (1948—1960), informacje o problemach konserwatorskich Krakowa i Województwa Krakowskiego, udział w głośnych sporach na temat restauracji Sukiennic (1955, 1975), a zwłaszcza opracowanie skryptu uniwersyteckiego poświęconego konserwacji zabytków architektury (1954).

Inne, szczególnie aktualne w dobie powojennej zadanie badaczy dawnej sztuki — akcja katalogowania ocalałych zabytków — stało się również polem działalności młodego uczonego. Spod Jego pióra wyszły m.in. katalogi dwóch powiatów: krakowskiego (1951, 1953) i rybnickiego (1964), spis zabytków architektury i budownictwa miasta Krakowa (1964) oraz niektóre partie *Katalogu Zabytków Krakowa* (1971).

Przede wszystkim jednak był Józef Lepiarczyk zamożnym nauczycielem akademickim. Od r. 1950 związany z Zakładem, a później Instytutem Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracował jako starszy asystent, od r. 1952 adiunkt, a następnie — po habilitacji przeprowadzonej w r. 1968 na podstawie rozprawy o działalności

architektonicznej Sebastiana Sierakowskiego — docent i wreszcie (w r. 1985) profesor, był On urodzonym dydaktykiem. Uwrażliwiony na sprawy formy artystycznej, zwłaszcza dzieł architektury i ich urbanistycznego kontekstu, z niezwykłą swadą prowadził ćwiczenia i wykłady z zakresu sztuki średniowiecznej i nowożytnej. Manierizm, barok i rokoko w architekturze Polski i na Śląsku, w Czechach i na Morawach, w Piemoncie i w Bawarii, to były ulubione tematy Jego zajęć. Zapał i zaangażowanie emocjonalne nauczyciela udzielały się uczniom, którym najżywiej służył zawsze radą, udostępniał książki z bogatej własnej biblioteki, zachęcając do podejmowania ambitnych tematów i — gdy było trzeba — dodając otuchy w trudnych początkach samodzielnej pracy naukowej. Jako wieloletni współpracownik profesora Adama Bochnaka opiekował się pracami uczestników seminarium swego mistrza. Prac tych później był najczęściej głównym recenzentem. Spod Jego pióra wyszło ogółem 12 recenzji prac doktorskich i 59 recenzji prac magisterskich. Wiele z tych prac nie bez Jego udziału ukazało się drukiem. Trzydzieści magisteriów powstało pod bezpośrednim Jego kierunkiem.

Ten sam zapał, co w pracy ze studentami, cechował szeroką działalność popularyzatorską Profesora Lepiarczyka, rozwijaną w ramach aktywności Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i Krakowskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. „Zasłużony Działacz Kultury”. „Honorowy przewodnik po Krakowie” odznaczony „Złotą Odznaką za pracę społeczną dla miasta Krakowa” (1972) z niewyczerpaną energią organizował i prowadził objazdy terenowe, obozy i wycieczki w kraju i zagranicą. Tym objazdom zawdzięcza Kraków m.in. powrót do zbiorów na Wawelu jednego z cennych arrasów z kolekcji króla Zygmunta Augusta.

Jako badaczka sztuki interesowała Profesora Lepiarczyka przede wszystkim architektura, będąca obok uwielbianej muzyki barokowej i klasycznej Jego główną pasją życiową. Karierę uczonego rozpoczął od architektury średniowiecznej. Opublikowana w r. 1959 monografia faz budowy kościoła Mariackiego w Krakowie w wiekach od XIII do XV pozostaje dotąd podstawową pracą dotyczącą tego czołowego obiektu małopolskiej architektury gotyckiej. Wieków średnich dotyczą również pierwsze podejmowane przez Niego próby ujęć syntetycznych. Mam tutaj na myśli nie tylko rozprawkę o urbanistycznym rozwoju Krakowa od XI do XV wieku (1951), lecz także ceniony zarys dziejów architektury przedromańskiej i romańskiej zamieszczony w tzw. krakowskim podręczniku historii sztuki polskiej (wyd. 1962, 1965).

Skrupulatnemu bibliografowi aktualnych publikacji w zakresie historii sztuki polskiej — Jego dziełem był m.in. wykaz najważniejszej literatury przedmiotu zamieszczony w trzech tomach wspomnianego wyżej podręcznika — nie obca była problematyka epoki Odrodzenia (obok kilku recenzji poświęcił jej studium o znaczeniu Krakowa dla sztuki renesansu w Polsce 1954) a także Wiek Srebrny (należy tu m.in. oprawa o Arsenale Władysława IV w Krakowie, 1958),

lecz domeną ulubioną stała się architektura XVIII wieku.

I tak ze spostrzeżeń o charakterze formalno-stylistycznym poczynionych podczas opracowywania wyposażenia kościoła Mariackiego oraz gruntownych badań archiwalnych wzięła swój początek źródłowa monografia architekta Franciszka Placidiego (1965). Podobnie powstawały inne studia poświęcone polskim budowlom pierwszej połowy XVIII stulecia, takim jak kościół na Skalce (1961) i Kamienica Kollątajowska (1977). W pracach tych stylowe rozpoznanie dzieła harmonijnie łączy się z rezultatami badań archiwalnych — wynik oddziaływania metody wyniesionej jeszcze ze szkoły historycznej Konopczyńskiego, a także owoc trwałej przyjacielskiej współpracy ze znakomitym źródłoznawcą ks. prof. Bolesławem Przybyszewskim.

Niekiedy analiza stylu dzieła i jego związków ze sztuką obcą stanowi w pracach Lepiarczyka zasadniczą podstawę do wysnucia odpowiednich wniosków. Tak jest np. w rozprawie o fasadzie kościoła w Młodzawach (1967) czy w studium o kościele pojezuickim w Kobyłce pod Warszawą (1981). Rzadko natomiast interesowały Go głębiej problemy związane z programem treściowym budowli, chociaż modna podówczas metoda zwana ikonologiczną dała o sobie znać w jednej z Jego prac, poświęconej siedemnastowiecznemu mauzoleum Piastów w Legnicy (1962).

Obok sztuki Krakowa i Małopolski interesowała Profesora Lepiarczyka zwłaszcza sztuka Śląska. Jej poświęcał wykłady i liczne wycieczki ze studentami, zachęcając zawsze do podejmowania śląskich tematów. To właśnie Jemu piszący te słowa zawdzięcza decydujący impuls do opracowania kaplicy Elektorskiej Fischera von Erlach we Wrocławiu. Oprócz artykułów o pałacu w Żaganiu (1956) i o wspomnianym mauzoleum legnickim sztukę tej dzielnicy Polski reprezentuje w Jego dorobku syntetyczny zarys rozwoju architektury późnobarokowej na Śląsku (1970). Studium to należy do grupy ujęć syntetycznych, jakie dał Lepiarczyk m.in. w rozdziałach dotyczących polskiej nowożytnej architektury reprezentacyjnej i sakralnej zamieszczonych w podręczniku z r. 1955 i w związłym ujęciu problematyki związków polsko-francuskich w architekturze pierwszej połowy XVIII w. (1978).

Niepośledni znawca sztuki późnego baroku i rokoka zapuszczał się niekiedy także w dzieje architektury epok późniejszych. Doby Oświecenia i preromantyzmu dotyczą Jego prace (1964, 1968, 1971, 1980) poświęcone działalności architektonicznej Sebastiana Sierakowskiego, a w głąb wieku XIX wprowadziło Go źródłowe opracowanie historii budowy Muzeum Czartoryskich w Krakowie (1954) oraz referat na temat urbanistyki Paryża i Wiednia w drugiej połowie XIX w. (1973). Wielbiciel sztuki włoskiej doby manierizmu i baroku, zakochany w formach stylowych pierwszej połowy XVIII stulecia, czuł się jednak obco wśród dzieł — jak powiadał — „chłodnego” klasycyzmu. Swoje osobiste zamiłowania, jak mógł najżywiej, przekazywał słowem i gestem uczniom i słuchaczom, i taki — pelen młodzieńczego zapału — pozostaje w naszej pamięci.

Stanisław Mossakowski